

**Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

_____ проф. Лазаренко Н.І.
« ____ » _____ 2019 р.

ПРОГРАМА І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

із Загального землезнавства

*для вступу на ОС бакалавра на основі ОКР молодшого спеціаліста
за спеціальністю 103 Науки про Землю та 014 Середня освіта (географія)*

Голова фахової атестаційної комісії

В.І. Корінний

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Фахове вступне випробування із загального землезнавства для абітурієнтів які мають освітньо-кваліфікаційний рівень «молодший спеціаліст» та поступають на 2 курс навчання, для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за спеціальністю 103 Науки про Землю та 014 Середня освіта (географія) складається з двох блоків. Перший блок містить перелік питань із теми загальна будова та особливості розвитку Всесвіту та Сонячної системи, а другий блок – з основ фізичної географії.

Мета вступного випробування – оцінити ступінь підготовленості абітурієнтів із базових основ географії.

Завдання вступного випробування із загального землезнавства:

- визначити рівень набутих знань і умінь;
- оцінити сформованість комплексного, просторового, соціально орієнтованого уявлення про Землю на основі, регіонального та планетарного підходів;
- перевірити здатність застосовувати географічні знання та набуті уміння для аналізу природних явищ;
- встановити ступінь сформованості географічних компетенцій, географічної культури.

Програма вступного випробування включає всі розділи програмних курсів із загального землезнавства, відповідно до стандартного та академічного рівнів.

Абітурієнт повинен знати:

1. Загальні особливості будови і характеристики Всесвіту.
2. Ґрунтовні знання основних географічних законів і закономірностей.
3. Загальні процеси розвитку геосфери.
4. Географічну номенклатуру.

Абітурієнт повинен вміти:

1. Орієнтуватися на різних видах географічних карт.
2. Показати на карті головні географічні об'єкти: гори, рівнини, острови, півострови, моря, затоки, протоки, ріки, озера тощо.
3. Розв'язувати географічні завдання, з таких тем, як час, орбітальний рух Землі, географічні координати тощо.

Фахове вступне випробування проводиться усно за білетами. Кожний білет складається з трьох питань.

Програма вступного іспиту підготовлена на основі програм дисциплін у відповідності до державних стандартів підготовки (освітньо-кваліфікаційна характеристика та освітньо-професійна програма).

При підготовці до іспиту абітурієнтам рекомендується використовувати літературу, що наведена у програмі.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Загальне землезнавство як наука. Місце загального землезнавства у фізичній географії. Розділи загального землезнавства. Взаємозв'язок з іншими науками та значення. Структура і зміст курсу загального землезнавства.

Всесвіт його склад та будова. Загальна характеристика Всесвіту. Еволюція Всесвіту. Наша Галактика. Сонячна система. Планети Сонячної системи. Закони руху планет. Гіпотези про походження Сонячної системи. Земля як планета. Космічний вплив на Землю.

Фігура і розміри Землі. Розвиток уявлень про фігуру Землі: куля, сфероїд, геоїд. Географічне значення фігури і розмірів Землі. Внутрішня будова Землі, склад, маса, густина, температура. Осьове і орбітальне обертання Землі і їх наслідки. Гравітаційне і геомагнітне поля Землі, їх характеристика та значення для планетарних процесів. Зміна пір року. Тропіки і полярні кола. Час.

Способи зображення Землі. Зображення земної поверхні на малюнку, плані, карті, глобусі, аерофотознімку та космічному знімку. Поняття «план місцевості», «географічна карта», «топографічна карта», «азимут». Картографічні проекції та спотворення. Елементи градусної сітки. Географічні координати. Легенда карт. Види масштабу. Класифікація карт. Топографічні карти та їх практичне використання. Визначення напрямків географічних координат об'єктів, абсолютної та відносної висоти місцевості, глибини морів і океанів. Способи вимірювання відстаней на різних географічних і топографічних картах. Орієнтування на місцевості за місцевими ознаками. Значення карт у житті людини.

Літосфера. Сучасні уявлення про літосферу, її формування. Основні риси земної поверхні, її вертикальна неоднорідність. Внутрішня будова Землі. Поняття «земна кора», «літосфера», «літосферна плита», «тектонічні структури», будова та типи земної кори, породи та мінерали що її складають. Геологічне літочислення, геологічний вік, геохронологічна таблиця. Внутрішні процеси в літосфері. Рухи літосферних плит. Походження материків і океанів. Вулкани та землетруси, райони їх поширення. Зовнішні сили, що змінюють земну поверхню. Корисні копалини їх класифікація за походженням.

Рельєф і рельєфоутворення. Зміст понять "рельєф", "форми рельєфу". Планетарні мега-, макро-, мезо-, мікроформи рельєфу. Формування рельєфу під впливом екзогенних процесів. Денудація. Формування рельєфу під впливом ендегенних процесів. Поняття про геотектуру, морфоструктуру, морфоскульптуру. Основні елементи планетарного рельєфу: материки і западини океанів. Рельєф суходолу. Морфоструктура, основні типи гірської та рівнинної морфоструктури. Гірський рельєф геосинклінальних, епігеосинклінальних і епіплатформених областей. Рівнинний рельєф. Класифікація гір (за генезисом). Рельєф дна Світового океану. Основні геотектури дна океану. Океанічні рівнини і гори. Особливості прояву ендегенних процесів на дні океану. Активні тектонічні зони. Морфоструктура дна Світового океану. Морфоскульптура. Класифікація морфоскульптури суходолу за провідним рельєфоутворюючим процесом. Флювіальний рельєф.

Кріогенний рельєф. Еоловий рельєф. Карстовий рельєф. Гляціально-нівальний рельєф. Рельєф берегів.

Атмосфера та клімат. Поняття «атмосфера», її склад та будова, значення. Сонячна радіація та її розподіл в атмосфері й на земній поверхні. Теплові пояси та їх межі. Температура земної поверхні та повітря, її зміни з висотою і розподіл залежно від кута падіння сонячних променів. Атмосферний тиск його вимірювання. Зміна тиску з висотою, баричний ступінь. Причини зміни тиску. Основні пояси атмосферного тиску Землі. Загальна циркуляція атмосфери. Постійні вітри. Циклони й антициклони. Сезонні та місцеві вітри. Вода в атмосфері. Вологість повітря. Хмари. Атмосферні опади та їх утворення. Розподіл опадів на поверхні земної кулі. Повітряні маси. Теплі і холодні, морські і континентальні повітряні маси. Трансформація повітряних мас. Атмосферні фронти. Поняття «клімат». Кліматичні пояси та області. Кліматична карта. Залежність клімату від широти місцевості, морських течій, близькості до морів, рельєфу, антропогенного впливу. Випаровування і випаровуваність. Атмосферне зволоження. Коефіцієнт зволоження. Радіаційний індекс сухості. Планетарні закономірності розподілу атмосферного зволоження. Атмосферні опади. Закономірності розподілу атмосферних опадів на Земній кулі. Погода, добові та сезонні коливання її метеорологічних елементів. Спостереження за погодою та її прогнозування. Взаємодія атмосфери з іншими оболонками Землі. Вплив клімату та погоди на господарську діяльність.

Гідросфера. Поняття «гідросфера» та її основні частини. Кругообіг води у природі. Великий і малий кругообіг. Значення кругообігу для географічної оболонки. Світовий водний баланс. Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки, протоки. Суходіл в океані. Властивості вод Світового океану та причини її неоднорідності. Водні маси. Рух води в Світовому океані. Морські течії. Тепловий режим Світового океану. Лід в океанах і морях. Води суходолу. Річка та її частини. Елементи річкової долини. Річкові басейни. Живлення та режим річок. Раціональне використання річок. Озера, їх походження. Болота. Льодовики. Сучасне зледеніння Землі, його розміри і розташування. Умови виникнення і розвитку льодовиків. Живлення льодовиків і їх будова. Рух льодовиків. Типи льодовиків. Багаторічна мерзлота. Підземні води. Класифікація підземних вод за умовами залягання. Підземні водоносні горизонти. Артезіанські басейни. Джерела. Штучні водойми. Використання Світового океану та вод суходолу в господарській діяльності людини. Мінеральні, енергетичні і біологічні ресурси Світового океану.

Біосфера. Поняття «біосфера», її складові та межі. Поняття про біогеоценози й екосистеми. Ґрунти, їх властивості та відмінності. Рослинність суходолу і океану. Тваринний світ суходолу і океану. Вплив біосфери на інші оболонки. Вплив людини на біосферу. Охорона біосфери. Вчення Вернадського про біосферу. Ноосфера.

Географічна оболонка. Географічна оболонка, визначення поняття, її межі. Загальні закономірності будови і розвитку географічної оболонки: єдність і цілісність, кругообіг речовини і енергії, ритмічність, полярна асиметрія. Основні фактори і закономірності горизонтальної і вертикальної диференціації географічної оболонки. Ярусність. Проблема взаємодії суспільства і природи.

Географічне середовище і географічна оболонка. Значення географічного середовища для суспільного виробництва. Вплив людського суспільства на географічне середовище в різні етапи розвитку суспільства.

КРИТЕРІЇ
оцінювання знань абітурієнтів за результатами складання
вступного додаткового іспиту із Загального землезнавства

Рекомендований Абітурієнт правильно, повно та аргументовано розкриває всі питання, демонструє вміння самостійно аналізувати теоретичний матеріал, досконало володіє географічною номенклатурою та термінологією, викладає матеріал чітко і логічно. Допускає несуттєві неточності або помилки, які істотно не впливають на розкриття суті питань білету.

Не рекомендований Абітурієнт не розкриває зміст питань із землезнавства, не в змозі аналізувати і послідовно та логічно їх викласти, допускає численні і грубі помилки, не володіє географічною номенклатурою та термінологією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонов В.С. Короткий курс загальної метеорології / В.С. Антонов. – Чернівці: Рута, 2004. – 336с.
2. Атлас мира. – М: ГУГК СССР, 1988. – 337 с.
3. Багров В.М. Землезнавство: Підручник / В.М. Багров, В.О. Боков, І.Г. Черваньов. – К.: Либідь, 2000. – 464 с.
4. Бакулин П.Н., Курс общей астрономии. / П.Н. Бакулин, З.В. Кононович, В.М. Мороз. – М.: Наука, 1974. – 543 с.
5. Богословский Б.Б. Общая гидрология (гидрология суши) / Б.Б. Богословский. – Л.: Гидрометеиздат, 1984. – 422 с.
6. Вальчук-Оркуша О.М. Загальне землезнавство. Гідрологія / О.М Вальчук-Оркуша. – Вінниця: Едельвейс, 2010.
7. Воловик В.М. Загальне землезнавство: Практикум. Навчальний посібник. / В.М. Воловик. – Вінниця, 2001.
8. Географический атлас для учителей средней школы. – М.:ГУГК, 1985. – 238с.
9. Географический энциклопедический словарь: Географические названий. – М: Советская энциклопедия, 1989. – 592 с.
10. Географічна енциклопедія України: В 3-х томах / Редкол. О.М. Маринич та ін. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1993.
11. Геренчук К.И. Общее землеведение / К.И. Геренчук, В.А. Боков, И.Г. Черваньов. – М.: Высшая школа, 1984.-256 с.
12. Давидов Л.К. Общая гидрология / Л.К. Давидов. – Л.: Гидрометеиздат, 1973. –462 с.
13. Дроздов О.А. Климатология / О.А. Дроздов. – Л.: Гидрометеиздат, 1989. – 568 с.
14. Коротун І.М. Основи загального землезнавства / І.М. Коротун. – Рівне, РДТУ, 1999. – 310 с.
15. Коротун І.М. Прикладна геоморфологія /І.М. Коротун. – Рівне: ДРВП, 1996. – 132 с.
16. Костенко Н.П. Геоморфология / Н.П. Костенко. – М: МГУ, 1985. – 312 с.
17. Мильков Ф.Н. Общее землеведение / Ф.Н. Мильков. – М.: Высшая школа, 1990. – с. 65-85.
18. Олійник Я.Б. Загальне землезнавство / Я.Б. Олійник, Р.П. Федорищак, П.Г. Шищенко – К.: Знання-Прес, 2003. – 247 с.
19. Федорищак Р.П. Загальне землезнавство: Навчальний посібник. / Р.П. Федорищак. - К.: Вища школа, 1995. - 223 с.
20. Черваньов І.Г. Землезнавство: Підручник для університетів, / І.Г. Черваньов, М.В. Багров, В.О. Боков. – К.: Либідь, 1998.